
جوان آراسته، حسین، ۱۳۴۳ -

حقوق اجتماعی و سیاسی در اسلام / مؤلف حسین جوان آراسته؛ تدوین نهاد
نماینده مقام معظم رهبری در دانشگاهها، مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی. -
قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۴.

۲۳۶ ص. - (مجموعه معارف؛ ۱۹) ۱۲۵۰۰ ریال ISBN: 964 - 8523 - 91 - 6

کتابنامه: ص. (۲۳۱) - ۲۳۶؛ همچنین بصورت زیرنویس

۱- اسلام و حقوق. ۲- اسلام و اجتماع. ۳- اسلام و سیاست. الف - نهاد نمایندگی مقام

معظم رهبری در دانشگاهها، مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی. ب - عنوان

۷ ج ۹ ج BF ۲۳۰/۱/

حقوق اجتماعی و سیاسی در اسلام

حسین جوان آراسته

مجموعه معارف

۱۹

حقوق اجتماعی و سیاسی در اسلام

مؤلف: حسین جوان آراسته

تدوین: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها

مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی

ناشر: دفتر نشر معارف

چاپ: یکم، تابستان ۱۳۸۴ / ۳۰۰۰ نسخه

لینوگرافی و چاپ: صدف

بها: ۱۲/۵۰۰ ریال

شابک: ۹۶۴ - ۸۵۲۳ - ۹۱ - ۶

کلیه حقوق محفوظ است

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

رئیس مرکز تدوین: دکتر ابراهیم کلانتری؛ مدیر پژوهش و مدیر گروه مبانی نظری اسلام: غلامحسین گرامی؛ ویسراستار: یوسف غلامی؛ مدیر اجرایی مرکز: علی‌احمد عاشوری؛ مدیر تدوین: جواد محفوظی؛ زاده؛ بازبینی نهایی: مصطفی رفیعان، علی صائب‌نیا؛ صفحه‌آرایی: منصوره طباطبایی؛ سید محمد مسجدی؛ اصلاحات حروف نگاری: سید محمد طباطبایی نیک، م نقدبشی؛ نمونه خوانی: راضیه عبیری؛ مسئول سایت اینترنت: سیدعلیرضا آل‌پس؛ مدیر تولید و نشر: عباس قاسمیان؛ مدیر توزیع: محمدعلی اخویان

مراکز پخش

قم: ۱. خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۵، تلفن و نمابر ۷۷۴۲۶۱۶؛ ۲. خیابان شهدا، رویه روی دفتر مقام معظم رهبری تلفن ۷۷۳۵۲۵۱، نمابر ۷۷۴۲۷۵۷

تهران: خیابان انقلاب اسلامی، چهار راه کالج، شماره ۷۹۱، تلفن ۸۹۱۱۲۱۲، نمابر ۸۸۰۹۳۸۶

نشانی الکترونیک: E-mail: nashremaaref@yahoo.com، پایگاه اینترنت: www.nashremaaref.com

سخن مرکز

گفته می‌شود یکی از ویژگیهای انسان معاصر «حق‌مداری» است و مقصود از آن حقیقت‌طلبی و مانند آن نیست بلکه این واژه در مقابل «تکلیف‌مداری» قرار دارد، یعنی انسان معاصر بیشتر به دنبال استیفای حقوق خود است تا پرداختن به تکالیفش. امروزه مسایل مربوط به حقوق بشر آنچنان در سطح جهان دامن‌دار شده که دغدغه بسیاری از اندیشمندان و دولت‌ها گردیده است. یکی از کمیسیون‌های ویژه سازمان ملل متحد، کمیسیون حقوق بشر می‌باشد که در سال ۱۹۴۶ تشکیل شد و در سال ۱۹۴۸ اعلامیه سی ماده‌ای جهانی حقوق بشر را که در واقع کامل شده منشورها و اعلامیه‌های قبلی است به اتفاق آراء به تصویب رساند.

در تاریخچه حقوق بشر گاه به فیلسوفان یونان باستان و گاه نیز به کوروش کبیر و مانند آن توجه می‌کنند و در این میان، ریشه الهی و دینی آن به نسیان یا

تناسی سپرده می‌شود. «با دیگران به گونه‌ای رفتار کن که دوست‌داری آنان با تو چنان کنند.» قانون طلایی مسیح نامیده شده است. در اسلام آن چنان به حقوق انسانها توجه شده و زوایای ناپیدای آن مورد توجه قرار گرفته که موجب شگفتی می‌شود. این در حالی است که افزون بر حقوق انسانها به حقوق حیوانات و طبیعت نیز اهمیت داده شده است. بنابراین اینکه گفته می‌شود دین تکلیف محور است و توجه چندان به حقوق انسانها ندارد ناشی از جهل یا تجاهل گوینده است. اساساً «حق‌مداری» یا «تکلیف‌محوری» هردو ناشی از نگاه یک‌سویه و عدم توجه به سعادت واقعی انسان است.

با توجه به مطالب پیش گفته، ضرورت قرار گرفتن درس «حقوق اجتماعی و سیاسی در اسلام» در مجموعه دروس عمومی و توجه بیش از پیش دانشجویان عزیز به این مباحث، روشن می‌گردد، کتاب پیش‌رو براساس سرفصلهای مصوب این درس و به قلم جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای حسین جوان آراسته نگاشته شده است.

این مرکز ضمن تشکر و قدردانی از مؤلف محترم، به منظور اصلاح و ارتقای کتابهای درسی، نظرات، انتقادات و پیشنهادات صاحب‌نظران، استادان و دانشجویان گرامی را به دیده منت می‌نهد.

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها

مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی

گروه مبانی نظری اسلام

فهرست

۵.....	سخن مرکز
۱۳.....	مقدمه

بخش یکم: کلیات

۱۹-۳۶

۲۱.....	فصل اول: انسان و حقوق
۲۱.....	انسان و جامعه
۲۲.....	الف) خانواده
۲۲.....	ب) جامعه
۲۳.....	نظام سیاسی
۲۴.....	نظام حقوقی
۲۴.....	ویژگی‌های نظام حقوقی
۲۷.....	فصل دوم: مفهوم حقوق
۳۱.....	فصل سوم: کاربرد حقوق
۳۱.....	گستره حقوق
۳۲.....	«حق بودن» و «حق داشتن»
۳۳.....	الف) حق بودن
۳۳.....	ب) حق داشتن
۳۴.....	حق و تکلیف

بخش دوم: نظام حقوقی اسلام

۳۷-۱۰۲

۳۹.....	مقدمه: اهداف، مبانی و ویژگی‌ها
۳۹.....	۱. هدف دین
۴۰.....	۲. ویژگیهای دین

۴۰	یک. حقانیت.....
۳۰	دو. جامعیت.....
۳۲	سه. جهان شمولی.....
۳۲	چهار. جاودانگی.....
۳۳	۳. نقش دین در قانون‌گذاری و پایه‌ریزی نظام حقوقی.....
۴۵	فصل اول: اهداف و مبانی حقوق.....
۴۵	اهداف حقوق.....
۴۷	مبانی حقوق.....
۴۷	۱. نظریه حقوق فطری یا طبیعی.....
۴۸	۲. نظریه حقوق موضوعه یا قراردادی.....
۴۸	پوزیتیویست‌ها و حقوق طبیعی.....
۵۱	فصل دوم: حقوق طبیعی از دیدگاه اسلام.....
۵۲	انسان و طبیعت.....
۵۶	معرفت عقلانی و معرفت وحیانی.....
۵۹	فصل سوم: حقوق فرد و جامعه.....
۵۹	اصالت فرد یا جامعه.....
۶۰	مصلحت فرد یا جامعه.....
۶۱	مصلحت جامعه و ولایت مطلقه.....
۶۵	فصل چهارم: حق و تکلیف از دیدگاه اسلام.....
۶۶	آیا زبان و ادبیات دینی، تکلیف محور است؟.....
۶۸	آیابندگی با حقوق انسان در تضاد است؟.....
۶۸	چرایی مجازات‌های دینی.....
۷۳	فصل پنجم: عدالت در نظام حقوقی اسلام.....
۷۳	عدل الهی در تکوین و تشریع.....
۷۵	عدلیه و اشاعره.....
۷۷	عدل مبنای حقوق.....
۸۱	فصل ششم: برابری.....
۸۱	برابری در اعلامیه جهانی حقوق بشر.....
۸۳	برابری و کرامت.....

۸۵	کرامت ذاتی و کرامت اکتسابی
۸۶	برابری و عدالت
۹۳	فصل هفتم: آزادی
۹۳	آزادی تکوینی و آزادی حقوقی
۹۵	آزادی مطلق یا آزادی نسبی
۹۶	آزادی برونی و درونی
۹۹	حد آزادی

بخش سوم: حقوق مدنی و اجتماعی در اسلام

۱۰۳-۱۴۴

۱۰۵	مقدمه
۱۰۷	فصل اول: حق حیات
۱۰۷	قرآن و زندگی انسان
۱۰۹	اعدام
۱۱۱	آثار حق حیات
۱۱۱	۱. التزام به حقوق فرعی دیگر
۱۱۲	۲. سقوط برخی از تکالیف در صورت تراحم با حق حیات
۱۱۲	۳. حرمت خون
۱۱۳	۴. حرمت خودکشی
۱۱۴	۵. حرمت سقط جنین
۱۱۷	فصل دوم: حق امنیت
۱۱۷	ارزش امنیت
۱۱۸	مصادیق امنیت
۱۱۸	۱. امنیت جانی
۱۱۸	۲. امنیت حیثیتی
۱۱۹	۳. امنیت مالی
۱۲۰	۴. امنیت مسکن
۱۲۱	۵. امنیت مکاتبات، مکالمات و مخابرات
۱۲۱	۶. امنیت قضایی
۱۲۳	۷. امنیت اخلاقی

۱۲۵	فصل سوم: آزادی اندیشه
۱۲۶	رابطه اندیشه و عقیده
۱۲۸	ایجاد آزادی عقیده
۱۲۹	۱. تحمیل عقیده
۱۳۰	۳. تفتیش عقیده
۱۳۰	۳. داشتن عقیده
۱۳۱	۴. بیان عقیده
۱۳۳	۵. تحقق بخشیدن به عقیده
۱۳۴	۶. تغییر عقیده
۱۳۶	تعلیم و تربیت
۱۳۹	فصل چهارم: حقوق اقتصادی
۱۳۹	۱. حق مالکیت
۱۴۰	۲. آزادی انتخاب شغل
۱۴۰	۳. حق اشتغال
۱۴۱	۴. حق تأمین اجتماعی
۱۴۲	۵. حق مسکن

بخش چهارم: حقوق سیاسی در اسلام

۱۸۱ - ۱۲۵

۱۴۷	مقدمه
۱۴۷	حقوق سیاسی
۱۴۷	اهمیت حقوق سیاسی
۱۴۹	فصل اول: حق حاکمیت
۱۵۰	حاکمیت ملی
۱۵۱	حاکمیت الهی
۱۵۲	نظام سیاسی اسلام (نظام امت و امامت)
۱۵۴	«امامت» استثنایی بر اصل «عدم ولایت»
۱۵۵	امامت و ولایت، انتصاب یا انتخاب
۱۵۵	۱. منصب امامت
۱۵۶	۲. آراء و دیدگاه‌ها

۱۵۷	۳. جمع بین انتصاب و انتخاب.
۱۶۱	فصل دوم: حق نظارت
۱۶۱	چیستی و چرایی نظارت
۱۶۲	نظارت درونی و بیرونی
۱۶۳	نظارت مردم بر حکومت
۱۶۵	نظارت سیاسی در متون دینی
۱۶۵	۱. امر به معروف و نهی از منکر
۱۶۷	۲. خیرخواهی نسبت به زمامداران
۱۶۹	نکته مهم
۱۷۱	فصل سوم: آزادی‌های سیاسی
۱۷۱	الف) آزادی مطبوعات و رسانه‌ها (آزادی بیان)
۱۷۱	آزادی بیان در قرآن
۱۷۳	آزادی بیان در احادیث
۱۷۵	حدود آزادی بیان
۱۷۶	ب) آزادی احزاب و گروه‌ها
۱۷۸	ج) آزادی تجمع و راهپیمایی

بخش پنجم: حقوق زن

۱۸۱-۲۱۶

۱۸۳	مقدمه
۱۸۵	فصل اول: ساختار و مبانی
۱۸۵	الف) ساختار
۱۸۵	۱. نظام توصیفی زن
۱۸۶	۲. نظام ارزشی زن
۱۸۶	۳. نظام حقوقی زن
۱۹۰	ب) اصول و قواعد شخصیت زن در اسلام
۱۹۰	۱. برابری زن و مرد در شئون انسانی
۱۹۱	۲. ارزش‌گذاری بر پایه ملاکهای حقیقی و قرب ربوبی
۱۹۲	۳. حفظ حریم و حرمت زن
۱۹۴	۴. عدالت محوری

۱۹۷	فصل دوم: تفاوت‌های حقوقی
۱۹۷	اسلام در تند باد اتهام
۱۹۸	تساوی حقوق زن و مرد در اسلام
۲۰۰	نمونه‌هایی از تفاوت‌های حقوقی در اسلام
۲۰۰	یک. ارث زن
۲۰۱	دو. دیه زن
۲۰۲	سه. ریاست مرد در خانه
۲۰۳	چهار. ولایت و امامت مرد
۲۰۴	پنج. شهادت زن
۲۰۶	شش. طلاق
۲۰۹	فصل سوم: فمینیسم
۲۰۹	تعریف و تاریخچه
۲۱۱	برابری و تفاوت
۲۱۲	نقد فمینیسم

بخش ششم: حقوق اقلیتها و روابط بین الملل

۲۱۷-۲۳۰

۲۱۹	فصل اول: حقوق اقلیت‌ها
۲۱۹	الف) تعریف
۲۱۹	۱. اقلیت در درون ملت
۲۲۰	۲. اقلیت در ارتباط با امت
۲۲۱	ب) حقوق
۲۲۵	فصل دوم: روابط بین الملل
۲۲۵	الف) تعریف
۲۲۶	ب) تقسیم دولتها
۲۲۶	دارالاسلام
۲۲۶	دارالکفر
۲۲۷	ج) اصول حاکم بر روابط و معاهدات
۲۲۷	۱. عدالت و ظلم‌ستیزی
۲۲۸	۲. عزت، استقلال و نفی وابستگی

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ.^۱

مقدمه

یکم. مکتب اسلام از آنجا که مکتبی جامع،^۲ جهانی^۳ و جاودانی^۴ است، انسان و حقوق او را در ابعاد مختلف مورد توجه ویژه قرار داده است. همه مکاتب و نظامهای حقوقی در صدد بوده و هستند تا با پایه‌ریزی و تدوین یک نظام حقوقی عادلانه و کارآمد به ساماندهی مطلوب زندگی مدنی و سیاسی مردم بپردازند. عدالت یک آرمان بزرگ بشری در میان همه اقوام و ملت‌ها بوده است، اما در اینکه تلاش انسان برای نیل به این آرمان به چه میزان پیشرفت داشته، جای سخن بسیار است. با تأمل در آیه فوق (۲۵ سوره حدید) نکات زیر را می‌توان استنباط نمود:

۱. یکی از اهداف ارسال رسولان الهی و انزال کتابهای آسمانی، تحقق قسط و عدل در جامعه بشری بوده است.

۲. تحقق قسط و عدل نیازمند معیار و «میزان» است.

۱. به‌راستی [ما] پیامبران خود را با دلایل آشکار روانه کردیم و با آنها کتاب و ترازو را فرود آوردیم تا مردم به انصاف برخیزند. حدید (۵۷): ۲۵.

۲. الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي. مائده (۵): ۳؛ علامه طباطبایی از آیه وَتُتِّمَّ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ. انعام (۶): ۱۱۵؛ استفاده می‌کند که دین خداوند کامل، صادق، عادل و ثابت است. المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۷، ص ۳۳۹.

۳. إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ. یوسف (۱۲): ۱۰۴.

۴. ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ. روم (۳۰): ۳۰.

۳. پیامبران برای تحقق عدالت، با برنامه و معیار و «میزان» آمده‌اند.

۴. برنامه پیامبران عدالت‌خواهانه و قوانین الهی عادلانه تنظیم گشته، با هرگونه ظلم و بی‌عدالتی ناسازگار است.

۵. مردم، خود باید به قسط قیام نمایند و برای نیل به عدالت تلاش کنند.

۶. تلاش برای دستیابی به عدالت جز با تکیه بر معیارها و موازین الهی که از سوی پیامبران ارائه شده است امکان‌پذیر نخواهد بود. برنامه و قوانین و مقرراتی که بشر خود به وجود می‌آورد، گرچه بسیاری از نیازمندی‌های او را تأمین می‌کند، «معیار» و «میزان» نمی‌باشد. اهتمام به حقوق مردم و اجرای عدالت در جای جای قرآن کریم و متون معتبر دینی به چشم می‌خورد. میزان این اهتمام را با اندک دقتی در این دو آیه قرآن می‌توان دریافت:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ
وَالْأَقْرَبِينَ^۱
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا
اغْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ.^۲

آنچه از مؤمنان خواسته شده است نه فقط «قیام به قسط» بلکه «قوام به قسط» بودن است؛ یعنی همواره به عدل و داد برخاستن و در مقابل عواملی چون منافع فردی و عواطف خویشاوندی از مسیر عدالت حتی به قدر ذره‌ای عدول نکردن. حقوق مردم در جامعه با اجرای یک یا دو مورد عدالت تأمین نخواهد شد. اقدام به قسط و عدل باید در ذهن و جان همگان ثبات یابد و نهادینه گردد. معنای «قوام به قسط» همین است. فرد یا جامعه‌ای که «عدالت» را به این صورت مبنای مناسبات زندگی خود قرار می‌دهد، آثار آن را که احقاق حق و حقوق مردم در همه چیز است، نظاره خواهد نمود.

۱. ای کسانی که ایمان آورده‌اید، پیوسته به عدالت قیام کنید و برای خدا گواهی دهید؛ هر چند به زیان خودتان یا [به] زیان پدر و مادر و خویشاوندان [شما] باشد. نساء (۴): ۱۳۵.

۲. ای کسانی که ایمان آورده‌اید، برای خدا به داد برخیزید [و] به عدالت شهادت دهید و البته نباید دشمنی گروهی شما را بر آن دارد که عدالت نورزید. عدالت بورزید که آن به تقوا نزدیک‌تر است. مائده (۵): ۸.

در آیه اول، به تمام و کمال به عدالت برخاستن نتیجه‌اش گواهی دادن برای خدا است. در آیه دوم، قیام برای خدا، نتیجه‌اش شهادت به عدالت است. از مقایسه میان دو آیه یاد شده می‌توان چنین نتیجه گرفت: ۱. قیام برای خدا رابطه‌ای تنگاتنگ و ناگسستنی با قیام به قسط و عدالت‌طلبی دارد. ۲. ادای شهادت و گواهی برای خداوند (شهادت به حق دادن) همان شهادت به قسط و عدل است. ۳. تفکیک‌ناپذیری دادخواهی و عدالت‌طلبی از قیام برای خدا دلیلی است بر اینکه استیفای واقعی حقوق مردم را تنها باید در پرتو باورهای دینی و تسلیم در برابر دستورهای الهی یافت.

دوم. انسان در دوران پست مدرن در حالی گام به هزاره سوم میلادی نهاده که نظامهای حقوقی فراوانی را مشاهده کرده و پیوسته در حال بازبینی و نقد آنها بوده است. نظریه‌پردازی‌های حقوق‌دانان و فلاسفه حقوق و آثار بشماره‌ای که از آنان بر جای مانده است گویای همین واقعیت است. تلاش‌های انجام گرفته در تدوین اعلامیه جهانی حقوق بشر (مصوب ۱۹۴۸ م) و میثاق‌ها و کنوانسیون‌هایی را که برای اجرایی نمودن این اعلامیه به تصویب رسیده‌اند از جمله میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (مصوب ۱۹۶۶) و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (مصوب ۱۹۶۶) را نیز نمی‌توان از نظر دور داشت.^۱

سوم. با وجود پیشرفت‌های چشمگیر انجام گرفته در زمینه حقوق بشر و راهکارهای در نظر گرفته شده برای تحقق آنها، آیا باز هم می‌توان ادعا نمود که استیفای حقوق مردم و اجرای عدالت نیازمند دستورهای دینی و معیارها و «میزان»‌های ارائه شده از سوی رسولان الهی است؟ اساساً آیا اسلام از یک نظام حقوقی برخوردار است؟ ویژگی‌های آن چیست؟ بر چه مبانی استوار است و از چه منابعی تغذیه می‌کند؟ چگونه در عصر حاضر توانایی و ظرفیت

۱. تمایز میان این دو میثاق بدان سبب است که تمتع از حقوق مدنی و سیاسی در همین حد که مردم، ترک دخالت دولت و بی‌طرفی آن را مشاهده کنند امکان‌پذیر خواهد بود؛ در حالی که بهره‌مندی از حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی به حمایت و دخالت مناسب دولت و قدرت عمومی نیازمند است. نظیر حق تعلیم و تربیت، بهداشت، تأمین اجتماعی و اشتغال. صیانت از حقوق اساسی و آزادی‌های عمومی گروه‌های آسیب‌پذیر به تصویب کنوانسیون‌هایی چون کنوانسیون بین‌المللی محو هر نوع تبعیض نژادی (مصوب ۱۹۶۵)، کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان (مصوب ۱۹۷۹) و کنوانسیون حقوق کودک (مصوب ۱۹۸۹) انجامیده است.

پاسخ‌گویی به نیازهای فزاینده و نوظهور بشر و مطالبات روز افزون او را دارد؟ حقوق اسلام چه امتیازی فراتر از آنچه بشر خود بدان رسیده است در اختیار او قرار می‌دهد؟ در این نظام حقوقی، حق و تکلیف چگونه ارزیابی می‌شود؟ آیا دین بیشتر از آنچه که به حقوق مردم پرداخته باشد، برای آنان تکلیف تعیین نکرده است و با زبان تکلیف با آنان سخن نمی‌گوید؟ (زبانی که برای انسان امروز خوشایند نمی‌باشد) اسلام در پی ریزی نظام حقوقی خود، اصالت را به فرد داده است یا به جامعه؟ در برخورد منافع ملی با موازین دینی چه راهی را بر می‌گزیند؟ خلاصه در دنیای سیطره سکولاریزم و جدایی دین از دولت، چگونه حقوق اسلام در ابعاد اجتماعی و سیاسی ظاهر می‌گردد؟

چهارم. پاسخ به این پرسش‌ها گرچه نیازمند بررسی گسترده و عمیق از زوایای مختلف است و این مهم فرصتی بسیار بیشتر از ارائه درسی با ارزش دو واحد را می‌طلبد، تلاش کرده‌ایم دانشجویان عزیز را در گام اول با مبانی نظام حقوقی اسلام و سپس با حقوق اجتماعی و سیاسی انسان در اسلام آشنا سازیم و با توجه به ضرورت گزیده‌گویی، در حد امکان به پرسش‌های پیش‌گفته پاسخ دهیم. امید که با مطالعه این کتاب تصویر روشنی از حقوق انسان در اسلام در ذهن‌ها نقش بندد و بصیرت بیشتری که خود عامل تحقیق و پژوهش بیشتر در حقوق اسلام است برای خوانندگان کتاب پدید آید.

پنجم. در تدوین کتاب موارد زیر مورد توجه قرار گرفته است:

۱. رعایت سرفصل‌های مصوب.
۲. پای‌بندی به اصول، معیارها و اصطلاحات شناخته شده حقوقی.
۳. تمرکز بر قرآن به عنوان اصیل‌ترین منبع دینی.
۴. استفاده از ترجمه ممتاز استاد محمد مهدی فولادوند به جهت رعایت احتیاط و وحدت رویه در ترجمه قرآن کریم.

حسین جوان‌آراسته

تابستان ۱۳۸۴